

Precedenčné právo

Tomáš Ľalík

tomas.lalik@flaw.uniba.sk

Obsah

- Charakteristika precedensu
- Druhy, typy a kategórie
- Výzvy

Precedens

- Používanie minulých súdnych rozhodnutí (princípov a pravidiel z nich abstrahovaných) na súčasné a budúce prípady
- Rozhodnutie, v ktorom určitá právna otázka v ňom riešená, je záväzná pre rozhodovanie v podobnej veci
- Určovanie vzoru budúceho správania sa adresátov práva
- Rímsky boh Janus (minulosť a budúcnosť v prítomnosti)
- Akýkoľvek právny systém je založený z časti aj na precedenčnom práve
 - Rozdiel v intenzite a forme
- Len vyššie súdne inštancie
- Publikácia (zbierka, internet)
- Res iudicata: len právoplatné skončenie veci, nejde o precedens

Rozvoj precedenčného práva v KPS

Ústup súdnej moci (18. a 19. storočie):

- Veľké kódexy
 - Konceptia čistej deľby moci (oddelenie abstraktného a konkrétneho myslenia o práve)
 - Kódexy vytvorili samoreferenčnú realitu (všetky situácie v zákone)
- Víťazný pochod zastupiteľskej demokracie naprieč kontinentom
- Zákonný pozitivizmus (u nás do roku 1990)

Vzostup súdnej moci (20. a 21. storočie):

- Rozvoj ústavného a správneho práva (zákon už nie je dominantný)
- Idea sociálneho štátu (väčšia a flexibilnejšia regulácia zo strany štátu – súdy)
- Internacionalizácia a europeizácia práva
- Strata dôvery k voleným inštitúciám
- Úpadok tradičných foriem riešenia sporov

Angloamerický typ

- Common law sa vyvíja práve prostredníctvom súdnych precedensov (induktívne usudzovanie)
- Len malá možnosť sa odkloniť od precedensu (*overruling* a *distinguishing*: zriedka – len ak extrémne zlý precedens, nižšie súdy nikdy)
- Rozdiel s analógiou (správnosť)
 - Precedens viaže súd vtedy, keď chce sudca vyniesť iné rozhodnutie
- Prísna viazanosť (status precedensu, nie rozumnosť)

Kontinentálny typ

- Právo sa vyvíja najmä tvorbou práva orgánov na to formálne splnomocnených (deduktívne uvažovanie)
- Pri precedenčných účinkoch judikatúry sa vychádza z ústavných hodnôt (právna istota, rovnosť, legitímne očakávanie, dôvera v právo)
- Elastickejšia možnosť sa odkloniť (napr. čl. 2 ods. 2 a 3 CSP)
 - Stačia lepšie, presvedčivejšie dôvody
- Argumentačná záväznosť precedensov

Kategórie precedensu

Kto je viazaný ?

- Vertikálny
 - Nižšie postavené súdy
- Horizontálny
 - Sám súd, ktorý rozhodnutie vydal
 - Iné súdy na tej istej úrovni

Forma precedensu

- Formálny (de jure)
 - Rozhodnutie súdu právnym poriadkom označené ako precedens (záväznosť viac ako len inter partes)
 - Napr. rozhodnutia ÚS podľa čl. 125 Ústavy, čl. 128 Ústavy (záväznosť rozhodnutí *erga omnes*)
- Neformálny (de facto)
 - Súdne rozhodnutia právnym poriadkom tak neoznačené

Účinky rozhodnutia

Kasačné účinky

- V konkrétnej veci a v rámci inštančného postupu
- Veľmi prísna viazanosť („poslúchnuť“)
- Len zmena faktického stavu môže znamenať nerešpektovanie právneho názoru súdu vyššej inštancie
- „Aby sa vec vyriešila“ – dôležitejšie, než správnosť

Precedenčné účinky

- Všeobecné účinky *pro futuro*
- Nie taká prísna viazanosť
- Len presvedčivosť a možnosť sa poučiť z prechádzajúceho rozhodnutia

Ratio decidendi a obiter dictum

- *Ratio decidendi* (lat. dôvody rozhodnutia)
 - Právne pravidlo, ktoré rozhodlo prípad
 - Malo by sa nachádzať výslovne v odôvodnení rozhodnutia
 - Len tak je možné očakávať viazanosť nižších súdov
- *Obiter dictum* (lat. povedané mimochodom)
 - Napr. nejaké pozorovanie súdu, závery neviažúce sa na výsledok prejednávanej veci, vysvetlenie celého súboru právnych noriem
 - Pomôcka na abstrahovanie precedensu do budúcnosti

- Každý prípad je iný
 - Ktoré rozdiely medzi prípadmi sú relevantné a ktoré nie:
 - Skutková podobnosť (druh prípadu je oveľa širší ako prejednávaná vec)
 - Práva podobnosť otázky, ktorá sa rieši prípadom
 - Čo sa rozhodnutím riešilo ? Prečo sa tak argumentovalo ?
 - Umenie právnikov a sudcov
- Súd tým, že odôvodňuje rozhodnutie oznamuje argumenty a dôvody, ktoré bude (by mal) aplikovať aj v nasledujúcich prípadoch
 - Argumenty sú vždy všeobecnejšie ako výsledok, ku ktorému smerujú
 - Vytvorenie sociálnej (právnej) istoty
- Na druhej strane obmedzenie samotného súdu (ak príliš všeobecné dôvody – viac slobody ale menej kontroly; ak zasa príliš konkrétne – viac kontroly ale menej slobody do budúcnosti)
- Dopredu nevieme, aké rozhodnutia sa stanú precedenčnými aj napriek ich formálnemu označeniu

Nezávislosť sudcu ako kontraargument?

- Čl. 144 ods. 1 Ústavy: „Sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa [čl. 7 ods. 2](#) a [5](#) a zákonom.“
- § 2 ods. 2 zákona o sudcoch: „Sudca je pri výkone svojej funkcie nezávislý a zákony a iné všeobecne záväzné právne predpisy vykladá podľa svojho najlepšieho vedomia a svedomia; rozhoduje nestranne, spravodlivo, bez zbytočných prietáhov a len na základe skutočností zistených v súlade so zákonom.“

„Nezávislý sudca je taký, ktorý je vnútorne nezávislý a nesúdi na základe svojich názorov a postulátov, ale na základe kritérií rozhodovania, ktoré na neho deleguje zákon.“

Prof. Andrzej Rzepliński, bývalý predseda poľského ústavného súdu

Pokračujúce disentujúce stanoviská ?

- Keď sa konštituuje nový prístup súdu (precedens) je logické, že súd je rozdelený
- Avšak po prevážení niektorého názoru na súde, by všetci sudcovia mali nový prístup nasledovať bez ohľadu na svoje vlastné presvedčenie a názor

Ďakujem za pozornosť !